

## Бастауыш сыныптағы бағалаудың тиімді әдіс-тәсілдері

ЖАРИЯЛАНДЫ 12.12.2024	ТІРЕК СӨЗДЕР бағалау және белгілеу, белсенді ұстаным, ілімді қолдау, кері байланыс, қалыптастырушы бағалау	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/172513/
--------------------------	---	--

### Измагамбетова Раиса Кудайбергеновна

Философия докторы (PhD), аға оқытушы

Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық университеті. Алматы қаласы

### Қуат Нұрай Ануарбекқызы, Құлнбай Аружан Болатқызы, Қуантаева Ақерке Болатбекқызы

Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық университеті 2-курс студенттері

### Аннотация

Бастауыш мектепте бағалаудың тиімді әдістері білім беру процесін қалыптастыруда және балалардағы оқу мотивациясын дамытуда шешуші рөл атқарады. Бұл мақалада білімді игеру деңгейін анықтауға ғана емес, сонымен қатар оқушылардың сыни ойлауын, өзін-өзі бағалауы мен әлеуметтік жауапкершілігін дамытуға ықпал ететін бағалаудың заманауи тәсілдері қарастырылады.

Негізгі назар формативті және жиынтық бағалауға, оларды әртүрлі оқу жағдайларында, соның ішінде жобалау қызметі мен топтық жұмыстарда қолдануға бағытталған. Кері байланыстың рөлі және оның оқу процесіне әсері де қарастырылады.

Мақалада әр баланың ерекшеліктері мен оның жеке жетістіктерін ескеретін бағалаудағы жеке тәсілдің маңыздылығы көрсетілген. Портфолио, өзін-өзі бағалау және peer-assessment сияқты әртүрлі бағалау әдістерін қолданудың сәтті тәжірибесінің мысалдары келтірілген, олар инклюзивті және қолдау көрсететін білім беру ортасын құруға көмектеседі.

**Түйінді сөздер:** кері байланыс, қалыптастырушы бағалау, бағалау және белгілеу, ілімді қолдау, белсенді ұстаным.

Оқушылардың білімін, іскерлігі мен дағдыларын тексеру және бағалау оқу

процесінің маңызды құрылымдық құрамдас бөлігі болып табылады және оқытудың жүйелілігі, жүйелілігі мен беріктігі қағидаттарына сәйкес оқытудың барлық кезеңінде жүзеге асырылуы тиіс.

Оқушылардың білімі мен дағдыларын бағалау оқу процесінің маңызды буыны болып табылады, оның дұрыс қойылуы көбінесе оқытудың сәттілігіне байланысты. Әдістемелік әдебиеттерде бағалау мұғалім мен оқушы арасындағы «кері байланыс» деп аталады, бұл мұғалім пәнді оқытудың тиімділігі туралы ақпарат алатын оқу процесінің кезеңі. Осыған сәйкес оқушылардың білімі мен дағдыларын бағалаудың келесі мақсаттары бөлінеді:

оқушылардың білімі мен дағдыларын диагностикалау және түзету;

оқу процесінің жекелеген кезеңінің нәтижелілігін есепке алу;

әртүрлі деңгейдегі оқытудың қорытынды нәтижелерін анықтау.

Мұғалім сабаққа дайындық кезінде бағалаудың қажетті формаларын іздеу және оны ұйымдастыру мұғалімнің маңызды міндеті екенін есте ұстауы керек. Кім, қашан, қанша оқушы, қандай сұрақтар бойынша, қандай құралдарды сұрап, бағалау керек – мұның бәрін мұғалім сабаққа дайындық кезінде ойластыруы керек. Сонымен қатар, студенттердің жолдасы арасында сауалнама жүргізу кезінде не істеу керектігі туралы ойлану керек.

Әр мұғалімнің өзіндік бағалау жүйесі болуы керек, оқушылар мұғалімнің олардың жетістіктерін, білім деңгейі мен сапасын үнемі бақылап отыратындығын түсінуі үшін әртүрлі құралдар мен жұмыс әдістерін қамтуы керек.

Бағалау әрдайым оқушының жеке басына «ішке» бағытталған, ал белгі қоғамға бағытталған. Бағалау эмоционалды, белгі — ерекше рәсімделген. Бағалау келесі талаптарды қанағаттандыруы керек: объективтілік-бағалау оны кім шығарғанына байланысты болмауы керек;

- дәлдік-бағалау оқушының шынайы білім сапасына сәйкес келуі керек;
- қол жетімділік-бағалау оқушыға түсінікті болуы керек.

Дәл объективті бағалаудың әсерінен оқушылар өздерінің жетістіктері мен сәтсіздіктеріне барабар өзін-өзі бағалауды, дұрыс көзқарасты қалыптастырады. Сондықтан бағалаудың маңыздылығы, оның функцияларының әртүрлілігі оқушылардың оқу іс-әрекетінің барлық аспектілерін көрсететін және оларды анықтауды қамтамасыз ететін көрсеткіштерді іздеуді талап етеді. Осы тұрғыдан алғанда, білім мен дағдыларды бағалаудың қазіргі жүйесі оның диагностикалық маңыздылығы мен объективтілігін арттыру үшін қайта қарауды қажет етеді. Сонымен, бағалау дегеніміз-мұғалімнің бағалау пайымдауларын анықтау және білдіру, студенттердің бағдарламада

белгіленген білім, Дағдылар мен дағдыларды игеру дәрежесі, еңбекқорлық деңгейі және тәртіп жағдайы.

Бағалау критерийлері оқу мақсаттарына сәйкес келетін күтілетін нәтижелер болып табылады.

- оқушының іс-әрекетінің нәтижелері ғана емес, оның жеке қасиеттері де бағалануы мүмкін.
- сіз тек үйретілген нәрсені бағалай аласыз.
- бағалау критерийлері мен белгілеу алгоритмі мұғалімдер мен оқушыларға алдын-ала белгілі. Олар бірлесіп шығарылуы мүмкін.

Қазіргі мектепте бір сыныптан екінші сыныпқа ауысу сынып жетекшісі жүзеге асыратын тұрақты бақылау жүйесіне негізделген. Көптеген жағдайларда бақылаудың бұл түрі оқу орнынан тыс тұрақты және бүкіл оқу жылы ішінде ұйымдастырылатын тесттер, сынақтар сияқты нысандармен толықтырылады.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін бағалаудың бірнеше заманауи әдістерін қарастырыңыз. Олардың ішінде ең көп таралған әдіс — «портфолио».

Портфолио-бұл білім беру қызметінің белгілі бір кезеңінде білім алушылардың жеке жетістіктерін тіркеу, жинақтау және бағалау тәсілі. Портфолионың ерекшелігі-оны сыртқы бағалау ретінде де, интроспекцияның, өзін-өзі бағалаудың және оқушының өзін-өзі дамытудың жеке траекториясын жобалаудың ішкі формасы ретінде де қолдануға болады. Портфолионы пайдаланудың негізгі мақсаты-бастауыш сынып оқушыларына өз қызметін өзін-өзі ұйымдастыруға үйрету, олардың белсенді танымдық іс-әрекетке мотивациясы, рефлексивті дағдыларды қалыптастыру, өз қызметін барабар өзін-өзі бағалауды жүзеге асыру дағдылары.

«Портфолио» бағалаудың қазіргі заманғы тиімді нысаны болып қана қоймай, сонымен қатар маңызды педагогикалық міндеттерді шешуге көмектеседі: білім алушылардың жоғары оқу уәждемесін қолдау; білім алушылардың белсенділігі мен дербестігін көтермелеу, оқыту және өзін - өзі оқыту мүмкіндіктерін кеңейту; білім алушылардың рефлексивті және бағалау (өзін-өзі бағалау) іс-әрекетінің дағдыларын дамыту; оқу-мақсат қою, өз мақсаттарын жоспарлау және ұйымдастыру қабілетін қалыптастыру оқу іс-әрекеті; табысты әлеуметтену үшін қосымша алғышарттар мен мүмкіндіктер салу. Сонымен қатар, бастауыш сынып оқушыларының жетістіктерін бағалаудың бұл әдісінің артықшылығы-бұл портфолио:

Бастауыш мектептің жаңа білім беру стандарттарын іске асыратын ОӘК негізінде құрылған тапсырмаларды қамтиды; ОӘБ (әмбебап оқу іс-әрекеттері) болып табылатын қазіргі заманғы білім берудің жаңа басымдықтарын процестік бақылауға шоғырландыруға мүмкіндік береді; ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді

Үш кезеңді қолдану арқылы оқушылардың сыни ойлауын дамыту: қиындық (проблемалық жағдай) – түсіну – рефлексия; оқушыларға оқу мақсаттарын өздері анықтауға, ақпаратты белсенді иемденуге және білгендері туралы ойлауға көмектеседі. Портфолио белгілі бір құрылымға ие: ол белгілі бір жолмен құрылымдалған материалдар жиынтығы. Үлкен блоктар («Портрет», «Коллектор», «Жұмыс материалдары», «Менің жетістіктерім») бөлімдер деп аталады, олардың ішінде рубрикалар ерекшеленеді. Бөлімдер мен айдарлардың саны, сондай-ақ олардың тақырыптары әр түрлі болуы мүмкін және әр жағдайда анықталады. Осылайша, бастауыш мектептегі оқу портфолиосы-бұл балалар мен мұғалімдердің белгілі бір уақыт аралығында әр оқушыға өз нәтижелері мен жетістіктерін жинақтау, жүйелеу, талдау және ұсыну бойынша бірлескен жұмысы болатын арнайы білім беру кеңістігі.

Бастауыш жалпы білім берудің мемлекеттік білім беру стандартының талаптарына сәйкес мектепте бастауыш жалпы білім беру сатысында түлектердің дайындығын қорытынды бағалау мақсатында оқушылардың білім жетістіктерін анықтауға және бағалауға бағытталған бағалау жүйесі жасалды. Бағалау жүйесінің ерекшеліктері:

- білім беру нәтижелерін бағалауға кешенді тәсіл (жалпы білім берудің пәндік, метапәндік және жеке нәтижелерін бағалау);
- негізгі білім беру бағдарламаларын игерудің жоспарланған нәтижелерін бағалаудың мазмұнды және критериалды базасы ретінде пайдалану;
- оқу-практикалық және оқу-танымдық міндеттерді орындау қабілетінде көрінетін жүйелі-іс-әрекеттік тәсіл негізінде жекелеген оқу пәндерінің мазмұнын игерудің табыстылығын бағалау;
- білім алушылардың білім жетістіктерінің динамикасын бағалау;
- білім беру сапасын қамтамасыз ету тетігі ретінде сыртқы және ішкі бағалаудың үйлесімі;
- білім алушыларды қорытынды бағалау мен аттестаттаудың дербестендірілген рәсімдерін және білім беру жүйесінің жай күйі мен даму үрдістерін бағалаудың дербестендірілмеген рәсімдерін пайдалану;
- жоспарланған нәтижелерді, құралдарды әзірлеуге және оларды ұсынуға деңгейлік тәсіл;
- жеке білім беру жетістіктерінің динамикасын сипаттайтын жинақтаушы бағалау жүйесін (портфолио) пайдалану;
- стандартталған жазбаша немесе ауызша жұмыстармен қатар жобалар, практикалық жұмыстар, шығармашылық жұмыстар, интроспекция, өзін-өзі бағалау, бақылау және т. б. сияқты бағалау формалары мен әдістерін қолдану.;
- педагогикалық өлшемдердің нәтижелерін түсіндіру кезінде білім беру бағдарламаларын іске асырудың шарттары мен ерекшеліктері туралы

контекстік ақпаратты пайдалану.

Мектеп оқушының білім жүйесін игеруге қатысты да, іс – әрекет тәсілдерін игеруге қатысты да қабілеттерінің жекелеген жақтарын немесе көріністерін дәл және объективті бақылауға мүмкіндік беретін бағалау жүйесін құруды талап етеді, сонымен қатар баланың оқу жетістіктері туралы, олардың жоспарланған оқу нәтижелеріне қол жеткізуі туралы тұтас түсінік береді.

Алайда, бұл әдістер күш-жігердің жиынтық нәтижесін бағалайтын интегралды баға алуға мүмкіндік беретін әдістермен толықтыруды қажет етеді, оны белгілі бір жолмен оқу мәселелерін шешуде құзыреттіліктің белгілі бір деңгейіне жетумен байланыстыруға болады. Осындай әдістердің бірі-әр оқу жылының соңында қорытынды кешенді тексеру жұмыстарын жүргізу. Интегралды бағаларды алу мақсатына қызмет ететін әдістер сонымен қатар балалардың ұзақ уақыт бойы жұмсаған күш – жігерінің нәтижелерін көрсететін және оларды орындау үшін оқу іс-әрекетінің әртүрлі жақтарын-оқу процесін ұйымдастыру дағдыларынан бастап ресми білім жүйесін игеру деңгейін көрсетуге дейін белсендіруді талап ететін ірі тұтас, аяқталған жұмыстардың портфолиосы, көрмелері мен презентациялары болып табылады.

Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау

Бағалаусыз оқытуда бұрыннан қолданылған бағалау жүйесінің әртүрлі әдістері (мысалы: бірінші сыныпта):

- жетістік баспалдақтары, онда баспалдақтың бір немесе басқа сатысына орналастырылған фигура осы дағдыларды игерудің бастапқы деңгейін білдіреді;
- белгілі бір ұяшықты бояу осы кезеңде белгілі бір дағдылардың қалыптасуын жазатын жеке жетістіктер парақтары;
- оқушылардың білім жетістіктерінің динамикасын көрсететін бақылау парақтары (1-сыныптан бастап)

Қорыта болсақ, бастауыш мектептегі сабақта дұрыс бағалау оқушының оқу пәніне қатынасын, сондай-ақ оқушы мен мұғалім арасындағы, топ ішіндегі оқушылар арасындағы қарым-қатынасты қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Дұрыс бағалау-оқушының табысты оқу іс-әрекетінің кепілі.

### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:**

1. Педагогика: 1000 ответов на 1000 вопросов / Мет. , У.И. Иноятов, Н.А. Муслимов, М. Усманбаева, Д. Иногамова. Т. : ТНУ им. Низами, 2012.193 с
2. Барабанова, М. И. (2008). Педагогика: Учебник для студентов педагогических вузов. — М.: Академия.

3. Васильева, Т. Н. (2007). *Психология и педагогика: Современные подходы и методы оценки школьников.* — М.: Просвещение.
4. Гусев, В. Г. (2010). *Методы оценки образовательных достижений учащихся начальной школы.* — М.: Научный мир.
5. Дубровина, Е. И. (2011). *Теория и практика оценки в образовательном процессе начальной школы.* — М.: Флинта.
6. Кочеткова, Н. И. (2014). *Методика преподавания в начальной школе: Оценка учебных достижений учеников.* — СПб.: Питер.

**ҚМ АА** Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.